

V létu 1845 je vodstvo Ljubljanske bukvarnice veliko nabero bukev rajnciga J. Kopitarja za 14,000 gold. na se spravilo; — za ta zaklad gré tukajšnjimu c. k. licealnemu uradniku, gospodu M. Kastelicu narveči zasluga. Odkritoserčno jo zamoremo reči, ako bi se ne bil on za nakup omenjene bukvarnice tako krepko poganjal, težko de bi bila imenitna Kopitarjeva bukvarnica kedaj v Ljubljano prišla; njemu gré tedej velika hvala in slava zató! — Po omenjeni Kopitarjevi bukvarnici se je licealna bukvarnica za 2105 terdo in za 1088 mehko vezanih knjig pomnožila, med kterimi so v prvi versti slovanske knjige, kakoršnih, razun Dunajske dvorne bukvarnice, morde nobena druga knjigarnica nima. Presvitli cesar Ferdinand I. so dovolili, de ima celi znesik (14,000 gold.) za Kopitarjeve bukve naenkrat plačan biti, brez de bi navadni létni zalogi c. k. licealne knjigarnice zavoljo tega potroška kej prikrajšaniga bilo. Rajnki Kopitar je bil Krajnc, torej je tudi prav, de je njegova zapuščina na Krajskim ostala.

Po omenjenih in enacih potih je c. k. licealna Ljubljanska bukvarnica v 56 létih svoj sedanjí obseg doversila, in po tém takim se zamore po primeri svoje mladosti tudi z marsiktero svojih že prilétnih sestrá meriti, in sicer ne samo po številu bukev, ampak veliko več po svoji koristi in pridni porabi, od ktere smo gor bolj natanjko govorili.

(Dalje sledí.)

Od omike slovenskiga jezika. *)

Že pred nekaj časam je bil v Ljubljanskim nemškem časopisu en sostavik na svitlo dan, v kterim nek pisavec iz Čateža pod namíko in pretvezo, povzdigo slovenskiga jezika pospešiti, z naglo spreménjenim obrazam čez omiko tajistiga svojo sodnjiško palico zlomi. „Rebus in arduis aequam mentem servare memento!“ to je: „Pomni v protivnih rečéh, de pokoj duše ohraniš!**)“ smo po besedah pevca sami sebe opominovali, ko smo z globoko nejevoljo to visoko učeno, z greškim imenstvom potreseno čerkarijo brali. Ne trohe nismo mogli dvomiti, de se bodo sinovi Slovenije eden pred drugim skušali, temu zakrítimu protivniku njegovo čelo izbrisati in sramoto našimu jeziku, od njega storjeno, pred ravno tistimi bravci, pred kterimi je dan zagledala, zopet v tamo pognati. Tode zunaj kratkiga odgovora v „Ljubljanskim časniku“

*) Pričijoči sostavek je pojasnjenje spisa, ki je bil nemškemu Ljublj. časopisu iz Čateža poslan in v 75. listu pod naslovom: »Po kateri poti bi se dala viši omika jugoslavjanskiga (slovenskiga) jezika v nar krajim času zgotoviti?« natisnjen. Bilo je to pojasnjenje povirno v nemškem jeziku izdelano in nemškemu časopisu namenjeno; kér ga pa častita vredija ni hotla v natis dati, smo ga izročili »Novicam« v slovenskim jeziku.

**) Resnoba ali istota (Ernst) terja počasno pevsko metro; toraj smo se pri prestavi te verstice, kar je bilo mogoče, na tanko po latinskim izgledu ravnali, in besede: aequam mentem (v kterih zlasti resnoba leži, in ktere so zavoljo tega po svoji natori posebno počasno in tehkotno izrekvati), kér v našim jeziku nič špondejev (dolginov), ampak le troheje in jambe (dvojnice in dvojake) imamo, v trohejih namest v daktilih (trojnicah) postavili. Vošiti bi bilo, de bi se slovenski pevci bolj na tanko poznati hotli, ktere čutila in vidi počasno, ktere hitro; in zopet, ktere čutila in vidi terde ali oistre, in ktere mehke ali mile besede zahtevajo; kar bi pevskim izdelkam veliko večí gínljivost in doveršeno lepoto dajalo. V tem ravno obstoji ena imenitna prednost slovenskiga jezika, de ima kakor hitre in počasne, takó tudi mehke in terde besede; in de se po tem takim vnjem prav po natori vsakoršnih čutil in vidov govoriti da.

Pisavec.

nam dosedaj še nobeno natankniši odslovilo ni na vgléd prišlo. —

Kaj tedaj? Ali v resnici takó slabo stoji z našim slovenskim jezikom? Ali je res takó vse olíke prazin, de bi se njega in njegoviga učenstva skoraj sramovati mógli? — Dajte, poglejmo, kakó to pisavíc omenjeniga sostavka skaže. De bi to reč ja prav stavno in učeno speljal, razdelí slovijsko omiko v tri stopnje, zmed kterih prva po njegovi domišli (Phantasie) synthetiko ali sostavo, to je stvaritev slovenskiga jezika; druga: analytiko ali razstavo, to je, slovnico in slovoznanstvo, in tretja: izdelke, ki po teh poslednih na svitlo pridejo, v sebi zapopade. Med vstanovljenjem teh treh stopinj slovijne omike izusti pri zlaganji prve stopnje to čudno misel, de naš jezik še prve stopnje omike dosege ni, in ga ravno za to še le stvaritevni jezik („die erst zu schaffende slovenische Sprache“) imenuje. „Naj se toraj le skerbí, — pravi potem — de se nove glavne dela slovenske pismarije ali pisemstva vstvari, kakor so nekteri že s pohvalo začeli. — Zakaj, kadar smo enkrat v posesti zadostne izborne pismarije, potem, in še le po tem hočemo visoko vkaje zaupiti: Omikani slovenski jezik nam je rojen, on živí! Potem pa stopimo takó naprej v drugo stopnjo, namreč v stopnjo razstave. Slovoznanci in slovini (Philologen und Grammatiker) se pomaknejo noter v visoke veže in notrajne prostore veličanskiga poslopja, in si naberejo priprave, vsaki za svoje okoliše ali okrajno. — Po izdelkih teh poslednjih pak — takó on sklène — nastopi tretja stopnja omike jezika.“

Ta oddelk sostavka smo hotli od besede do besede prestaviti, de bi bravcam vse velikanske skoke te popolnoma po rakovi poti izdarne skleparije (syllogistik) pred oči postavili. Po nje zapopadku tedaj bi bil naš jezik še le v prvi stopnji stvarjenja zapopaden; slovenska slovnica in slovoznanstvo bi bilo še delječ od nas v prihodnosti v drugi stopnji razstave; — in še delj tretja stopnja doveršene omike našiga jezika. Vender bi mogli skerbeti, že v prvi stopnji, to je, še preden se k slovnici in slovoznanstvu približamo, glavne dela pismarije stvariti, v kteri prigoji (če tudi še le v prvi stopnji!) bi že vkaje zaupiti smeli: omikani slovenski jezik nam je rojen, on živí!!

V resnici ne vémo, komu bi se bolj čuditi mógli, ali globokimu umoslovju pisavca, ali njegovimu z umetniško roko pobarvanimu domoljubju; pa — ostermeti moramo, kadar beremo, kar vsaki slovenski učenc v drugi ali tretji delini malih šol vediti zamore, namreč: de že davno slovensko slovnico in slovoznanstvo imamo. — Kakó? ali so pisavcu vse mnoge slovnice našiga jezika od Bohoriča, Pohlina, Kopitarja, Vodnika, Zelenkota, Dajnkota, Metelkota, Murkota, Potočnika, Malavašiča, Muršeca, Janežiča (de izborniga koreninskiga slovnika „Etymologicon“ od Jarnika clo nič ne opomnimo) popolnoma neznane reči? — Ali nam zamore še kako poglavje, kaki razstavik imenovati, kteriga bi slovenska slovnica še donesti imela? — Po pravici pravi eden nar novejših pisavcov slovenske slovnice v 3. listu zgorej opomnjeniga „Časnika“ sam, de so v oziru (slovijne) omike slovenskiga jezika dosedanji slovini, posebno Bohorič, Kopitar, Vodnik in drugi že toliko storili, de se veliko več želeti, ja brez de bi se jezik ne kazil ali ne zatajil, clo več storiti ne more. Kdor je kako novejši slovensko slovnico — pristavi še — le nekoliko prebiral, more to sam poterediti. S kako prederznostjo je tedaj pisavec zamogel reči, de slovenskimu jeziku še slovnice in slovoznanstva manjka?!

Dalje ali pisavcu od slovenske duhovne pis-marije, ktera je že vender precej množna, — od slovenskih pevcov, zmed katerih jih saj en par po vsi pravici imé izverstnih ali izbornih zasluži, in kterim se mnogi družiga in tretjiga reda slavno pridružijo, — zadnjič od slovenskih časopisov, od katerih je še pred malim v Celji eden izhajal, in sedaj v Ljubljani štirje izhajajo, in kateri zunaj nekterih ne-bistevnih različnost vsi eno in ravno tisto slovoznanstvo nasledvajo in dostikrat učene in umetnijske reči v zapopadik imajo, tudi nič ni na znanje prišlo? — In ali niso vse te dela in pisave (po njegovilastni razdeli soditi) že izdelki tretje in zadnje stopnje slovijske omike? — V resnici je slovoznanska omika našiga jezika že takó doveršena, de ne vidimo, kakih razlag ali preiskovanj de bi še dalje treba bilo. Slavitni koreninski besedivnik g. duhovnika Jarnika (ki je že pred desetimi léti umerl) in kateri slovenske besede do zadnjih nerazdeljivih korenin preiskuje, slovenskimu slovoznanstvu takó rekoč krono na glavo postavi.

Slovenski jezik tedaj — kakor tudi predaj imenovani pisavec v „Časniku“ poterdi — ne potrebuje posihmal višji slovijske omike, ampak le večji razšire in pridnišiga učenja in djanske vaje pri nemško zučenih Slovencih. Če se toraj kaki slovenski šolnik ali vradnik, kterimu slovenšina dobro od rok ne gre, zavolj tega čez neomiko slovenskiga jezika pritoži, se nam ravno toliko zdi, kakor ko bi kak Nemec ali Francoz, kateri prvič v kako delavnico (Werkstätte) pride, pomankljivost nemškiga ali francoskiga jezika dolžil, ker mnogih orodij, ki jih tam najde, imenovati ne vé. — Dalje, če bi bila neomika slovenskiga jezika vzrok, de jih je veliko, ki dobro slovensko govoriti in brati ne znajo: kakó bi bilo mogoče, de se najdejo pa nič manj tudi od druge strani mnogi vradniki in pisavci, kateri gladko in popolnoma pa vladinah slovenskiga jezika govore in pišejo! — Zadnjič če je slovenski jezik takó neomikan, kakor pisavec iz Čateža terdi, kakó bi bila zamogla viši vladija zapovedati, de se imajo državne postave in postavne bukve tudi v slovenskim jeziku pisati in razglasovati? Ali bi ne mogli mi, ko bi hotli oistro po terdilih sostavka sklepati, pisavca dolžiti, de vladii v nar imenitniši reči nevednost podtika? Tode tega počemo, kér se iz njegoviga sostavka zadosti prepričamo, de v veliko rečéh tudi popolnoma ravnih sklepov, ki se iz njegovih terditev izhajajo, vidil in čutil ni. — De je pa pisemstvo (Literatur) slovenskiga jezika, kakor ne moremo tajiti, v primeri do drugih omikanih narodov še pičlo in omejeno, to zopet ni pomanjkanju omike jezika, ampak drugotnim zadevam, posebno nedostojnimu ravnanju poprejšnje vladije, in zraven tega številni omejenosti slovenskiga naroda, in morebiti tudi nekoliko, posebno v nagledu posvetniga pisemstva, mlačnoti slovenskih pisavcov pripisati. —

Mi bi se s zavračevanjem teh terditev pisavca, ki so zgodovinski resnici takó očitno nasproti, ne bili nikdar pečali, ko bi ne bili po vsakdanjih dokazah prisiljeni, si med bravci marsiktere misliti, kterim so, kakor ravno ta sostavek pisavca priča, dosedanji izdelki in napredki slovenskiga slovstva, če ne popolnoma, saj večidel neznani ostali.

(Dalje sledi.)

Novičar iz Ljubljane.

Z veseljem oznanimo novico, de je gosp. Miha

Kastelic, dosedanji skriptor v c. k. licealni bukvarnici, vodja te bukvarnice izvoljen. — Sreberni križ s krono, ki so ga naš sedanji cesar za zasluge osnovali, je na Krajskim prvi dobil Jožef Gulin, sodni sluga v Senožečah, ki je v viharni noči med 6. in 7. prosencam z nevarnostjo lastniga življenja majorja Molnarja in njegovo rodbino smerti otel. — Te dni je marširalo 300 vojakov našiga domačiga regimenta v Jankin na Laško, dopolnit ondi ležeči regiment. — Naš deželni poglavar grof Korinski je zbolel na pljučni bolezni na Dunaji. Kér ne vémo, kdaj v Ljubljano nazaj pride, je slovenska igra, ki je bila za prihodnjo saboto odločena, za nekoliko dni odložena.

Novičar iz mnogih krajev.

Cesar Franc Jožef prebivajo zde na deželi v svojim gradu v Schönbrunu blizo Dunaja. Tudi ban Jelačić prebiva tam; od kteriga se sliši, de je svoj odhod iz Dunaja še toliko časa odložil, dokler ne bojo vse postave za Horvaško deželo pri ministerstvu dognane. — Cesar Ferdinand so se s svojo gospó čez poletje v Insbruk na Tiroljsko podali. — Nov voz, v kterim se bojo naš Cesar pri kronanju peljali, se na Dunaji že dela. — Nekteri časniki so raztrosili poslednje dni dve laži; ena laž je bila, de so cesar skrivej se v Varšavo k Rusovskima caru podali; druga pa, de se je Radecki svoji službi odpovedal, Laško zapustil in se v Švajco v pokoj podal. — Kantonski poglavarji vsih dežel so dobili povelje, de naj si prizadevajo, de se bojo do konca tega mesca župani novih srenj izvolili. — Dunajska obertnijska družba je ministerstvu prošnjo predložila, de naj prepové, cunje iz našiga cesarstva v ptuje dežele prodajati, scer domače popirnice ne morejo shajati, kér se sedaj osemkrat več cunj za popir potrebuje, kakor pred dvema létama. — Harmične (colniške) meje med ogersko deželo in drugimi avstrijskimi deželami bojo, kakor se sliši, kmalo vzdignjene, kér je ministerstvo to novo postavo že cesarju v poterjenje podložilo. — Strašno škodo delajo kobilice v Banatu, takó de, kamor se ta merčes približa, ni kmetovavcam nič družiga početi, kakor žito še zeleno pokositi, de si ga saj za senó rešijo. — Kakor iz jasniga je trešila unidan neizrečeno vesela novica v 10 srečnih ljudi, ki bojo po nekim žlahtniku, ki je na Angležkim umerl, po 3 milijone dedvali (erbal). Ta bogatin se piše Pinkas, je bil iz Cnajma na Markskim domá, in se je pred več léti kot tkavski podmojster (ksel) na Angležko podal in tam takó silno obogatil, de je 30 milijonov zapustil. Ena med temi erbi je kuharca na Dunaji. Srečna kuharca! — V Insbrodu na Tiroljskim je srenja vpeljala davek za pse. Za vsaciga psa, ki je več ko 4 mesce star, se plača vsako léto 2 gold. davka, ki pride v srenjsko kaso.

Na znanje.

11. t. m. bo XI. dél II. tečaja 1850 deželniga zakonika in vladniga lista za krajnsko kronovino izdan in razposlan.

Ta dél zapopade edino številko 242, namreč razglas c. k. krajnskiga poglavarstva od 30. maliga travna 1850 zastran srenjam izročena napravljanja domovinskih listov kot pisem za pristojnost in kot potnih listov.

V Ljubljani 9. rožnika 1850.

Od. c. k. vredništva deželniga zakonika za krajnsko kronovino.

Današnjemu listu je pridjan 20. dokladni list.

precej plačal; takó mu ne bo treba za urbarske davke ničveč skrbeti.

V taki primeri se godí odškodovanje za urbarske davke in za tlako. Kakó pa de bo pri desetini, bom drugo pot dokasal *).

Zdaj naj vsak sam presodi: ali ni to odškodovanje veliko polajšanje za kmeta. V pričujočim razgledu je dokazano, de se pomajšna navadna cena od 37 gold. 41 krajc. za kmeta na 6 gold. 29 $\frac{1}{4}$ krajc. létiga plačila.

To, kar je tukej pisano, je resnično, in vsak se zna sam prepričati, če pogleda v protokole, kateri so pri deželni komisii v Ljubljani.

Jez mislim, da bojo počasi vse krive misli zginele; vender pa se ne morem zderžati, da bi tudi nekoliko ne povedal od tistih gospodov, katerim gre velika hvala v téh rečéh. Bilo je že v „Novicah“ govorjeno od predsednika g. dohtarja Ullepiča; njegovo obnašanje čez dalje bolj poterdí, de je v resnici veliciga zaupanja vreden, ki ga je ministerstvo v njega postavilo.

Ker pa v ti imenitni zadevi en sam človek ne more vsiga pregledati, se mora g. predsedniku tudi v tem čast skazati, da si je take pomagavce zbral, kateri se pravično in neutrudljivo v svojih opravilih vedejo. Ti so gosp. dohtar Šöpel, gosp. Dr. žl. Lehman in gosp. Štrangfeld. Ti trije gospodje izdelujejo mnogo-verstne opravila pri deželni komisii, in neutrudljivost g. Šöpelna in g. Lehmana je tolikanj večí hvale vredna, ker ona dva tudi po deželi distriktne komisije obiskujeta, in razjasnjenje v dvombah dajeta.

Tudi so očitne hvale vredni vradniki računstva, gosp. Wicani, in njegova pomagavca g. Košir in g. Šteska. Tem gospodam je naloženo, vse rajtinge pregledati in razjasniti na podlagi rektifikatorja.

Kar pa distriktne komisije zadene, so za pravično obnašanje zraven družih gospodov še posebne zahvale vredni gg. dohtar Ovijač, Brunner, Konšek, Taučar, Wašnicius, dohtar Orel, Mordaks, Kramar; tudi od g. dohtarja Hahna, pravdosrednika pri Radoljski distriktni komisii, ki je še le svoje opravila pričel, pričakujemo tako vedenje, kakoršno nam ga obeta njegova učenost in pravoljubnost. Ambrož.

Od omike slovenskiga jezika.

(Dalje sledí.)

De bomo pa to pojasnjenje še od ene druge strani doveršiti v stanu, moramo še nagibe preiskati, ki so brezimniga pisavca k ti pisarii naklonili. Zlo bi se bravci motili, ko bi zobesilu (Aushängschild) sostavka verjeli, de je pisavcu ž njim na povzdigi slovenskiga jezika ali na pospešenji njegove omike ležeče; zakaj pisavic, kterimu bi to v resnici mar bilo, bi gotovo ne bil opustil, se popred podučiti dati, kaj de je ravno v ti reči pomankljiviga, in bi ne bil v vsih dvanajsterih slovnica slovenskiga jezika, kteriga povzdigniti hoče, neveden ostal. — Nagib tedaj globokeje leží, in je ta namreč: prevarovati, de bi si nježna slovenska mladina v malih šolah z učenjem slovenjiga jezika glave ne ubijala. Tudi tukaj se nam potrebno zdi, to kar semkaj zadeva, od besede do besede vpeljati. Kmalo po vstopu pravi pisavec: „Do tiste dōbe pa, to je, dokler se naš narodski jezik ne omika, kar se v malih desetoletjih zgoditi zamore, se moramo tistim brezdomoljubnim utopistam

terdo vstavljati, kateri s slovenskim, še kratko in malo ne dosti omikanim, jezikam našo ubogo mladost terpinčiti hočejo. Mi moramo, če nočemo prebriskosti in omike bližnjih udov ovreti, v malih šolah (od ljudskih šol na deželi tukaj ni govorjenje) nauk v nemškem jeziku — z opušenjem vsiga novoslovenskiga modrovanja — kakor poglavitni predlog obderžati. Saj skušnja uči, s kakim trdam de se pri vsim tem mladosti iz kmetov v malih šolah komaj toliko od nemškiga jezika vtisniti da, kar je k naslednimu prestopu v latinske šole neobhorno potrebno. Sāj potem še zmiraj dosti časa ostane v višjih redbinah ali odredih latinskih šol, kjer je um že bolj razvit, tudi uk slovenskiga jezika vpeljati.“ — Tako delječ virnik rečeniga sostavka.

Pred vsim se nam tukaj čudno zdi, de pisavic le od malih šol govori, od ljudskih šol na deželi pa nikakor nič govorjenja imeti noče. Vidi se, kakor de bi hotel reči: v ljudskih in latinskih šolah naj se mladost kakor koli hoče s slovenskim jezikam terpinči; *le v malih šolah* naj se ji z novoslovenskim modrovanjem prizanese. Skoraj bi nas utegnila tukaj skušnjava k ti misli obhajati, de pisavic v malih šolah kako službo ima, in de mu slovensina ali dosti znana ali pa dosti gladka ni; tode — ker v Čatežu, kar mi vémo, nič malih šol ni, se najdemo zopet v tesnobi, in si v ti reči ne moremo nikakor do gotoviga sklepa pomagati.

Ena druga tujebodna reč, ktera nas k začudenju obuda, je vzrok, zakaj de ima v malih šolah slovensina odstavljena biti; namreč, ker se slovenski mladosti zavolj slabiga uma še komaj za potrebo nekaj nemškiga v glavo vpravi, v višjih redbinah latinskih šol pak (in morebiti tudi v ljudskih šolah na deželi, kterih pisavic pod svojo prepovedjo tudi noče zapopadenih imeti) je um učencov že bolj razvit, tako de se tudi slovenskiga jezika učiti zamorejo. Tedaj za nemško je um slovenske mladosti v malih šolah zadosti razvit, pa za slovensko — za svoj materni jezik — še ne!!!

Verh tega se iz vpeljanih besedi tudi očitno razodeva, de si pisavic vse preojstre in prenategnene misli od šolskiga uka v slovenskim dela. Noben pameten ne tirja, de bi se nemško v malih šolah na stran pušalo ali zad stavilo, tudi se ne bo lahko kdo najdel, kateri bi ne poterdil, de naj se tam nemšini prednost dovoli, in za poglavitni predlog šolskiga uka ima, ker je znano, de starši iz dežele svoje otroke velik del iz tega namena v male mestne šole pošiljajo, de potem v latinske šole in višji učilne, kjer je znanje nemškiga jezika terdo potrebno, prestopiti zamorejo. Vse, kar se v ti zadevi od malih šol želi, je to, de se učenci tudi dobro slovensko brati in pisati in poglavitne nabadke slovenske slovnice naučé; in to tolikanj bolj, kér jih veliko že po dokončanih malih šolah iz šolskiga uka stopi; kteri toraj že tam k lahkimu umenju slovenskih bukev, in k zdelovanju navadnih pisanj ali vsakdanjih pisemskih sostavkov (schriftliche Aufsätze*) izurjeni biti morajo. In ravno takó so tudi tistim, kteri pozneje v latinske šole prestopijo, poglavitne predvedi slovenske slovnice potrebne, kér je tam prav za prav le doverševanje slovnice in pismo-

*) Vredništvo »Novic« je prav hvaležno g. Ambrožu, de kot ud deželne komisije, v »Novicah« tako pridno in po domače razglasuje, česar je kmetam vediti potreba v teh takó imenitnih rečéh. Očitno ravnanje in večkratno razjasnovanje te in une reči je potreba, de resnico in pravico vsak zapopade. Vred.

*) Ravno to znanje je takim učencam, ki iz začetnih šol, (Normalclassen) domá ostanejo in se kmetijstva, kakiga rokodelstva, kramarije i. t. d. poprimejo, nar večí potreba, de si zamorejo potrebne reči zapisati ali za-se ali za druge ljudi, s kterimi imajo opraviti in kteri družiga jezika ne znajo, kakor domačiga. To so uki za djansko življenje — fürs praktische Leben — ktere ima ljudstvo pravico od šol terjati. Vred.

znanstvo, to je, krasnoslovje in pevoslovje učiti. Zraven tega je gotovo, de pri dobrim učilu nauk slovenske slovnice šolarjem tudi učenje nemške slovnice po mnogim zljajšati in mikavniši storiti zamore; zakaj, če se pri njih poglavitni razlogi slovenske slovnice, ki jih zavoljo svojiga znanja z jezikom veliko lažje razumejo, naprej pošljejo, jih to le k ložjemu umenju nemške slovnice pripravljajo, in mnogi razločki in odstopki obeh jezikov od eden drugiga, ktere jim učenik pri priložnosti razlaga, postavim: de Nemci svoje imena s členom, Slovenci brez člena sklanjajo, — de Nemci štiri, Slovenci šest sklonov, in zraven enojniga in množniga tudi še dvojno število imajo, potem de se slovenski glagoli po mnogih ličinah (Formen) spreminjajo, od kterih si Nemeec brez posebniga poduka clo nobeniga zapopadka storiti ne more i. t. d. — bodo take zlage in primere brez dvoma tudi k mikavnosti učenja obeh jezikov pripomogle. — K vsimu temu še pristopi, de sedaj tudi visoka vladija učenje domačiga jezika v malih šolah ne samo dovoli, ampak clo veleva; pa tudi poprej se je moglo pri nas zmiraj s slovenskim začeti, de so se takó otroci od znaniga do neznaniga višej peljati zamogli.

Toraj ni zapopasti, kakó de pisavci slovensko slovnico iz malih šol popolnoma izgnano imeti hoče. — Edino tolažljivo, kar predej vpeljani odstavek v sebi ima ali imeti zamore, je to, de le *utopistam*, — kar v prvovirnim greškem pomenu nobenokrajnike ali take pomeni, ki jih v nobenim kraju ni — z vojsko žuga. Upati smemo, de bo ta stavk pisavca v tem edinim in prerokovavnim pomenu obveljal, in de se tem, ki drugači mislijo, na nobenim kraju ne bo treba ne vojske, ne zmage nasprotnikov bati.

Na zadnje nam pri tem pomenku od omike slovenskiga jezika še en bistveni nabadik ostane, namreč vprašanje od njegove terminologične ali imenstevne omike. Zakaj pri vsakim jeziku se mora, kadar je od njegove omike govorjenje, dvojna, namreč slovijska in imenstevna ali vedoslovna omika razločiti. Ko bi pisavci pri svoji pravdi ne bil tega bistveniga razločka zgrešili, bi se ne bil nikdar v tako nerodno sklepanje zapledel.

Kar tedaj slovijsko omiko našiga jezika zadene, jo zamoremo, kakor smo poprej govorili, po pravici za doveršeno spoznati. — Tode drugači mora biti odgovor na vprašanje od imenstvine ali vedoslovne omike našiga jezika. Zakaj imenstvena omika se zamoro kakimu jeziku še le tedaj prisoditi, kadar svoje lastno, to je, iz domačih korenin speljano imenstvo ima. Tega pa slovenskimu jeziku do sedaj — če ne popolnoma, saj večidel še majnka, kakor je to iz bukev in časopisov, kolikajn od učenih reči govore, razvidno. Zakaj večidel se slovenski pisavci — če nekte male, vendar hvalevredne nasprotne poskušnje snamemo — po izgledu Nemcov, Francozov, Lahov, in drugih Slavjanskih narodov, greško-latinskiga imenstva poslužijo. — Tode sedaj se vpraša: ali se sme slovenski jezik zavolj tega, ker se ptujiga imenstva posluži, v primeri do drugih omikanih jezikov, za neomikaniga obsoditi? — Če se nemški, francoski, laški jezik i. t. d. desiravno vsi ptuji in ravno tisto imenstvo rabijo, za omikane imajo, se mora z enako pravico tudi slovenski za omikaniga soznati; ali pa se mora po ravno tisti sodbi — vsim omika odreči.

Ta okoljšina, de je pisemstvo slovenskiga jezika še malo obsirna, in de od slovenskih pisavcov še niso vse imenstvine besede rabljene bile, v ti reči nič ne spremeni, ker ja potim, ko je ptuje imenstvo sploh dovzeto, od vsaciga pisavca brez težave rabljeni

biti zamorejo; ker k njih rabi v slovenskim jeziku nič drugiga treba ni, kakor slovenkiga izhoda, kteriga jim vsak otrok dati vé. De od tega en izgled donešemo, postavimo na priliko, de bi nasledne učenostne ali vedoslovne imena, namreč: *actualis*, *habitualis*, *concretio*, *abstractio*, *heraldica*, *hydraulica* etc. dozda še od nobeniga slovenskiga pisavca ne rabljene bile: — ali bi jih ne mogel v prihodnje vsak, kaderkoli bi jih potreboval, s samim spremenam njih končine ravno tako lahko v slovenski, kakor Nemic v nemški jezik prenesti, brez razločka, ali so tistúkrat, ali še nobenkrat rabljene bile? — Kar pa njih zapopadnost ali umevnost od strani bravcov zadevane, ni ona v slovenskim nič bolj kakor v nemškem ali drugim jeziku s tim pogojena, de so bravci v greškem in latinskem jeziku izučeni. Potim takim bi zamogel slovenski pisavci, kteri bi potrebne vednosti poklica imel, še dans „komentar (razlago) občjiga grajanskiga zakonivnika“ ali pa „ideje za mimiko“ (vide za mutoslovno vednost) ravno tako v slovenskim jeziku pisati, kakor sta jih dvorni svetovavci Cajler (Zeiler) in učenik Engel v nemškem pisala.

(Konec sledi.)

Novičar iz Ljubljane.

V pondeljnik popoldne je prišel po železnici iz Dunaja naš deželni poglavar s svojo rodovino v Ljubljano, kjer je bil z velikim veseljem sprejet. Zvečer je igrala narodska straža pred njegovim stanišem. Danes je v gledišu slovenska igra s petjem, njemu na čast, in kar se bo skupilo, pride v dar poslednjim pogorelcem na Krajskim in po povodnji poškodovanim spodnjim Štajarcem. — Začasna srenjska postava za Ljubljansko mesto je prišla te dni od ministerstva poterjena v Ljubljano. — Gosp. Dr. Havška, vojaški zdravnik v Ljubljani, je zavolj velicih zaslug v tukajšnji vojaški bolnišnici, — naš rojak, gosp. Dr. Bakeš, c. k. zdravnik v Istrii zavolj pridniga obnašanja pri koleri in legarju v Istrii, prejela od cesarja zlati Franc-Jožefov križ za zasluge, kirurg Waczulik pa sreberni. — Gosp. Dr. Klun je za dobre svete, ki jih je zastran obdelovanja nerodovitniga Krasa v nemškem Ljubljanskim časopisu razodel, od g. predsednika Teržaške srenje prejel pohvalno pismo s obljubo, de bo ondašnja srenja to reč po vrednosti prevdarila.

Novičar iz mnogih krajev.

Colne meje med Ogerskim, Horvaškim, Slavonskim in Erdeljskim in med drugimi avstrijskimi deželami so po cesarskim ukazu od 7. tega mesca vzdignjene, takó, de se goveja živina že zde iz ene dežele v drugo brez cola sme gnati. 1. oktobra pa bojo vse reči in vse blago brez cola sém ter tje šle, samo tobak in sol še ne, toljko časa, de se bo tudi ta reč takó poravnala, kakor je deržavni dohodki potrebujejo. Deržavna kasa zgubi scer po ti odpravi pol četerti milijon, pa ministerstvo upa, de ta zguba se bo po prihranjenih stroških, ki so dozda bili za colne vradnike in colništva sploh, obilo poplačala. — Na Ogerskim se pripravljajo čudna velika pravda; 200,000 judov se mora po verjetnih pismih ali po pričbah do 1. vel. serpana skazati, de se niso Ogerskiga punta nikakor vdeležili, scer bojo mogli denarno kazin plačati. — Kér so jeli sém ter tje clo pošne marke namest denarja rabiti, je prišla ojstra prepoved te nepristojnosti. — Ministerstvo kmetijstva je naročilo iz Portugala novo travo za živinsko klajo, ki se Serradella imenuje; če se bo poterdila, jo bomo tudi mi dobili. — V politiskih rečeh ni ta teden po svetu nič posebniga noviga.

rih sobah, od katerih ste dve posebno veliki, in sicer v 105 velicah in 4 manjših omarah. Bukev pa, večidel pravdoslovskih, ki jih je bukvarnica od poprejšnjiga tukajšnjiga dvorniga svetovavca, visokočastitiga grofa D. Welsperga pretečene velike šolske praznike podarovanih dobila, bo tudi kaki dve omari, ktere pa še niso za občinsko rabo v red djane.

Od bukev posameznih oddelkov slovstva ni tukej naša naloga govoriti, zakaj od nobeniga oddelka nemoremo reči, de je popoln; še ondi, kjer imajo bukvarnice po več tavžent gold. dohodkov na léto, niso tako popolni, de bi v njih ničesar pogreševati ne bilo.

Po verhu le toliko rečemo, de sta oddelka gerških in rimskih klasikarjev z bukvami še skorej nar bolj oskerbljena, po katerih šolska mladost in drugi braveci segajo, akoravno se v njima še marsiktera škerbina raznih slavovitih bukev najde, po katerih najbolj gosp. učenci Ljubljanskiga gimnazija poprašujejo, ktera se bo pa sčasama po mogočosti tudi zamašila. V omarah nemških klasikarjev se vidijo le posamezni slavoviti pisatelji; škoda, de ni polje nemškiga parnasa s krasnimi cvetlicami bolj zasajeno, po katerih šolska mladost močno hrepeni in vseskozi poprašuje. Z laškimi, francozovskimi, angležskimi in pa španjskimi klasikarji je licealna bukvarnica nar slabši preskerbljena, čeravno je vseskozi prašanje po njih. Med vsimi pa laških nar bolj pogrešamo. Z Lahi smo tako rekoč sosedje, s kterimi imamo vseskozi opraviti, škoda velika, de nimamo več slovstvih pripomočkov v rokah, de bi se že od mladih nog z njih slovstvom in slavovitnimi pisatelji italijanskiga parnasa soznali; škoda, de imamo v Ljubljani učilnico laškiga jezika in slovstva, ktere se šolska mladost z veliko koristnostjo in pridam od léta do léta bolj poprijemlje, in žali bog! le premalo bukev, po kterih ona hrepeni. — Če bi ne imela Ljubljanska bukvarnica naslednjih laških pisateljev, to je: La sublime scuola di G. de Valenti, Ariosto, Dante, Petrarca, Monti, T. Tasso, Goldoni, Machiavelli in komej dveh porabljivih besednjakov, takó bi se ne moglo nikomur z italijanskimi bukvami vstreči. Kar ima pa francozovskih, angležskih in španjskih klasikarjev, se tudi lahko na perste soštejejo. Pravdoslovskih bukev ima dovelj, tode le starih, ktere sedanji pravdoslovci komaj po imenu poznajo; novih pa le toliko, kolikor jih je pretečeno léto podarjenih dobila; zgodovinskih bukev ima naša bukvarnica tudi dovelj; zemljopisnih, natoroslovskih, kemijskih, kmetijskih in pa rudnijskih pa srednjo reč. Z botaniškimi bukvami je licealna knjižnica dosti dobro preskerbljena, ona ima lepih bukev s podobami raznih rastlin in zeliš veliko, le škoda de pri miru leže, kar je v Ljubljani botaniška šola jenjala; z matematiškimi in naravoslovskimi bukvami ni takó, ako jih ima ravno brojno nabéro, prevedena, kakor bi jih bilo za sedanji čas želéti. Tudi bogoslovskih bukev ima dovelj, tode večidel iz poprejšnjih časov.

S slavjanskimi bukvami se Ljubljanska bukvarnica do leta 1845 ni mogla bahati, po mačehje je bila ž njimi prevedena; pa sej ni moglo tudi drugači biti. Kdo se je do léta 1848 s slavjanskim slovstvom ali pa z bukvami drugi pečal, kakor le posamezni prijatli slovenščine? Koliko Slovincov je bilo pri nas, de bi bili svoj domorodni jezik ali pa slovstvo čislali, ali po omenjenim slovstvu in bukvah segali? Več jih tacih poznamo, ki so se sramovali, de so slovenske kervi, ne pa de bi se bili s slovenščino ubijali. — Ravno takó se je tudi s slovenščino sploh godilo, in se žali bog še zdej godí. Komu je bilo mar, de bi bil slovenske bukve skupej zberal? Kteri bukvarničar Ljubljanske bukvarnice je bil za kej taciga vnet? Razun M. Čopa se ni nobeden s slovenščino pečal. Kar je imela licealna bukvarnica do léta 1830 slavjanskih bukev, so

bile večidel iz baron Cojzove knjižnice pred ali potlej v licealno prišle. S Kopitarjevo nabéro se je pa Ljubljanska bukvarnica jako opomogla, in sicer takó, de se zamore reči, de se, razun dvorne Dunajske bukvarnice, morde nikjer po celim Avstrijskim toliko in tacih slavjanskih bukev skupej ne najde, kakor v Ljubljani.

Od družih oddelkov pa, kterih nismo v mislih imeli, nimamo nič posebnige povedati.

Od posebnih prestonost in imenitnost ne bomo govorili, od enacih le toliko povémo, de je Ljubljanska bukvarnica naj bolj osobite in naj dražji bukve od časa do časa po sesarskih darilih dobila; naj starši bukve ima pa od leta 1470.

Vodji Ljubljanske c. k. licealne bukvarnice so bili po versti naslednji: prvi je bil že gor omenjeni gosp. F. Wilde; po njem o Francoskim vladarstvu Mihael Lieb in pa grof Hieronim Agapito, za njima po zopetni srečni avstrijski premagi M. Kalister do léta 1829, po njem M. Čop do leta 1835, ko je bil valovih Save 6. maliga serpana nemilo smert našel in po njegovi smerti jo je vladal do 13. prosenca t. l. pa Dr. Jož. Kalasanec Likavec *). — Popisali so jo pa in večidel takó vredili, de se zdej brez velike zamude časa vsake bukve kmali najti dajo: gospod Jož. Kalasanec Likavec; gospod Miha Kastelic, skriptor bukvarnice in pa podpisani. De se pa pri tem delu M. Čopu krivica ne zgodi in zasluge ne prikrajšajo, moramo povedati od njega le toliko, de je bil on delo, ktero je bilo neizrečeno potrebno, osnoval in bukvarnico le popisovati pričel, ktero delo so pa njegovi naslednjiki s združenimi močmi v letu 1842 doversili. Ljubljana 23. velciga travna 1850. J. Kosmač.

Od omike slovenskiga jezika.

(Konec.)

Drugači pa bi bilo, ko bi se v slovenskim jeziku tudi novo in skozi in skozi domače imenstvo vpejati hotlo. V ti prigoji bi se moglo, se vé de, še veliko noviga zličiti in stvariti. Tode z dogotavljenjem tega dela, v kterim so ravno Slovenci med vsimi drugimi slavjanskimi narodi nar imenitnisi poskušnje skazali, bi Slavjani v zadevku omike svojiga jezika nekaj storili, kar do sedaj še v nobenim drugim omikanim živim jeziku ni storjeniga bilo. In take hvale vredne poskušnje nekterih šolskih učencov mende pisavice omenjeniga sostavka v mislih ima, kadar od novoslovenskih modrovanj govori. De bodo braveci od takih poskušinj ložej soditi zamogli, hočemo tukaj en izgled vpeljati. Ako se postavim učenik pri zlagi štirih rajtinskih načinov (rajtvil) namest latinskih imen: addition, subtraction etc. domačih besedi posluži, ktere so iz slovenskih korenin speljane, in namest addition sošteja ali soštetev, namest subtraction, odšteja ali oddaja namest multiplication povzema ali množitev, in namest division razdela ali delitev rabi; takó bodo otroci ne le veliko ložej razumeli, kaj te imena v sebi imajo, ker jim je pomen njih korenin že iz navadnih glagolov sošteti, odšteti, povzeti i. t. d. dobro znan; ampak jih bodo tudi veliko ložej, kakor neznane latinske imena zamerkali in v spominu ohranili. Res je sicer, de so take besede novije; pa če so pripraviši in umevniši, kakor stare ptuje, zakaj bi se ne vpejlale? — Tudi drugi jeziki, kterim se omika ne

*) Ker je bil ta sostavek že pred izvolitvijo visoko spoštovaniga gosp. Kastelica za vodja c. k. Ljubljanske licealne bukvarnice spisan in vredništvu podan, manjka v versti imenovanih mož naš novi vodja g. Kastelic, kteriga izvoljenje je vsim Krajcem prav po godu. Vredništvo.

more odreči, imajo dosti taciga novijstva. Takó postavim je bil latinski jezik o dobi Cicerona gotovo že omikan; in vender koliko novih imen je Ciceron vpeljal, post. evidentia, beatitas, domumitio etc. Naj pisavie le bere njegove lib. Academicorum, Lucullus, De finibus, De officiis, Quaest. Tuscul. i. t. d. in se bo od tega prepričal, kolikor le hoče. — Tudi Nemci imajo še dan današnji dosti taciga novinčenja, postavim: Bereich, beanspruchen, Bevorwortung i. t. d. brez de bi se njih jezik zavolj tega neomikan imeti mogel. Po enakim, — de na poprejni izgled nazaj pridemo — bi bile tudi za nemške učence namest poprej opomnjenih latinskih imen: addition, multiplication etc. nemško, post.: Zusammenzählung, Vervielfältigung i. t. d. gotovo veliko umevniši, ko bi že latinske v vsih nemških bukvah vpeljane ne bile, in od katerih Nemci več odstopiti ne morejo, brez de bi vsih takšinih do sedaj pisanih bukev neumevnihi in nerabnih ne storili. Drugači pa je v slovenskim jeziku, kateri do sedaj, posebno v umetnijskih rečeh še malo bukev in pisav ima. Toraj bi bila za vpeljanje noviga domačiga imenstva v slovenskim ravno sedaj nar zgodniši doba! — In ko bi se to v popolnosti zgodilo, kar vsi goreči domoljubi takó hrepeneče želé: tedaj bi ne le omika slovenskiga jezika omiko vsih drugih živih jezikov delječ presegle; ampak, kar bi nar večji in nar imenitniši dobiček bil, tista *železna stena*, ktera sedaj viši omiko prostiga ljudstva pri vsih narodih tako močno ovira in brani, ker jim umevnost skoraj vsih umetnijskih in vedoslovnih bukev zaklepa — ta železna stena — pravim, bi padla, in bukve vsih vednost in umetnij bi ne le tistim braveam, ki so v greškim in latinskim jeziku zurjeni, ampak vsim omikanim slovencam, ki bistrejši glave imajo odperte stale, in takó bi se prebrisanost in oglaja in od tod izvirni blagor slovenskiga naroda na nar višji stopnjo, ki je ljudstvu mogoče, povzdigniti zamogel. — Vender pa, de bi ta namen popolnoma dosežen bil, se samo zastopi, bi moglo celo imenstvo v domače prenešeno biti; zakaj če bi tudi le en del od gerškiga in latinskiga še ostal, bi bila umevnost umetnijskih bukev in pisav še zmeraj s znanjem greškiga in latinskiga jezika pogojena. Pri tem pa tudi ta prizadeva ni tako težavna; kakor si marsikteri misliti utegne. Velika bogatost in mnogoterost, ki jo slovenski jezik v končnih zlogih ali izhodih svojih imen ima, to délo zlo polajša, in stori, de se tudi nar manjši zakloni in zapoge (Nuancen) zaumenov z ravno tisto besedno korenino naznaniti zamorejo. (V dokazo tega in v poljubno rabo spodej*) en par iz-

*) a) Iz korenine da (v besedi: dati) se dajo po mnogih izhodih brez prilogov, glagolov in privetov (Adverbien) naslednje imena speljali:

Daj-j Geben — in zusammengesetzten Namen (radodaj, Gerngeber),

Daj-a Gabe (dodaja, razdaja, podaja i. t. d.)

Daj-k Kleingabe (zdajki, kleine Ausgaben).

Daj-enje Das Geben.

Daj-anje Das Oftgeben.

Daj-ovanje dto. (razdajovanje).

Daj-ba Gabe (nicht gebräuchlich).

Daj-ilo Gabe, Gebung, Art und Weise der Gebung.

Anmerk. Die terminationen ilo, elo, alo bedeuten häufig das Object und die Handlung, öfters nur das Object allein, geeignet aber sind sie auch zur Bezeichnung der Art und Weise der Handlung

Daj-alo dto.

Daj-alost Die Eigenschaft zu geben.

Daj-alise Gebungsort.

Daj-nina Das Gegabe oder die Entgeltung für das Geben.

Daj-šina Das Gegebene, oder zu Gebende.

Daj-šinik. 2 = = = 1 = Geber (gemein).

Daj-stvo Gebungswesen und das Geben.

gledov podverstimo). Kakor slišimo, hoče ravno sedaj Ljubljanski slovenski zbor v svojim velkim,

Daj-nost Die Eigenschaft, zu geben (radodajnost Gerngiebigkeit, zdajnost die Ausgiebigkeit). Die termination in ost, wenn sie nicht zur Wurzel gehört, bedeutet allezeit eine Eigenschaft.

Daj-livost Die Eigenschaft gern zu geben.

Daj-činost dto.

Daj-avie Geber.

Daj-ač Geber (verächtlich).

Daj-nik Geber in zusammengesetzten Wörtern (podajnik).

Daj-avnik Oftgeber (Instrument) — podajavnik-, nica Reichgabel. Die Ausgänge avnik-avnica, evnik-evnica, ivnik-ivnica bezeichnen gewöhnlich ein Instrument oder Behältniß u. d. gl.

Da-nost Gegebenheit? z. B. Vdanost, Ergebenheit.

Da-vk Steuer, Siebigkeit.

Da-všina dto. dto.

Da-všinstvo Steuerwesen.

Da-cija dto.

Da-ča dto.

Da-t Gabe — in zusammengesetzten Wörtern (blagodat božja Gottes Segen).

Da-ta (dota) Heirathsgabe.

Da-r Gabe, Geschenk.

Dar-ilo Schenkung, Opfer.

Dar-nina Das Geschenkte oder zu Schenkende.

Dar-šina dto.

Dar-stvo Das Schenken, das Schenkungswesen.

Dar-enje das Schenken, 2. das Opfern.

Dar-ovanje Das Oftschenken, 2. Oftopfern.

Dar-nik — nica Geber, 2. Opferer, Geberinn, Opferinn.

Dar-ovavie — ka Schenker, Belohner, 2. Opferer.

Dar-in Geber, Schenker (gemein).

Dar-itev Opfer, Opferung.

Dar-va (statt darba) Beneficium?

Dar-ovnik (darvanik, darvane) Beneficiat?

Dar-ovalo Opferung? Altar?

Dar-ise Opferungsort. Die termination ise oder elise bedeutet, ein Paar oder drei Wörter ausgenommen, allezeit den Ort oder Platz der Sache.

Dar-ovalise Opferungsort, Altar?

Dar-ivšina Das Geopferte oder zu Opfernde.

Dar-ivnik Altar.

Dar-ivnica, oder ovavnica Opferkasten.

Dar-lja Opferwesen, Liturgie?

Dar-ivna (vednost) Liturgie.

Dar-ivstvo Opferungswesen.

Dar-nost Geneigtheit zu geben (blagodarnost Wohlthätigkeit).

Dar-ljivost oder dar-ežljivost Freigiebigkeit.

Dar-ovitnost Fruchtbarkeit.

b) Iz korenine vze (v besedi vzeti):

Vze-tje Das Nehmen.

Vze-tev dto. (privzetev, die Zuhilfenahme).

Vze-vanje Das Oftnehmen.

Vze-manje dto.

Vze-va dienehmung.

Vze-ma dto. (zavzema die Wundernehmung, prevzema die Uebernahme, 2. Affect., nadvzema die Bornahme, Vorsatz?)

Vze-mic Nehmer.

Vze-maj Ein Act des Nehmens.

Vze-mik Ein Act des Benignenehmens.

Vze-mlej Was sich Einmal nehmen läßt.

Vze-vnost Eigenschaft zu nehmen.

Vze-mnost dto.

Vze-movnost Eigenschaft oft zu nehmen.

Vze-mljivost Nehmbarkeit, oder die Eigenschaft gern zu nehmen.

Vze-mnik der Nehmer, auch der Genommene, z. B. dovzemnik der Aufgenommene.

Vze-mništvo Die Körperschaft der Nehmer.

Vze-mavie Der Oftnehmer.

Vze-mač dto. (verächtlich).

Vze-mun-muh Der Nehmer (verächtl. Vergrößerung).

Vze-mavnik-ica Das Werkzeug, oder das Behältniß, zu nehmen.

Vze-malo Die Handlung oder das Werkzeug zu nehmen, auch Art des Nehmens.

Vze-malost die Genommenheit.

Vzem-šina Das Genommene oder zu Nehmende.

Vze-mnina Das Object oder Entgeltungsgebühr des Nehmens.

že pred nekaj časom pričetim besedivniku po posebno odvoljenih možeh to velikotno navdajo v djansko doversilo speljati. — Neumerjoča slava ostane serčnim doversnikom tega v slovii nar imenitniši dela! Če je tedaj po tim takim iz dosedaj vpeljanih djan-

- Vze-miše Der Ort des Nehmens.
- Vze-mališe Der Ort des Nfnehmens.
- Vze-mčinnost Die Gernehmung.
- Vze-mstvo Nehmungswesen.
- Vze-tost Die Eigenschaft des Genommenseins (navzetost Afficirtheit).
- Vze-tost Genommenheit (prevzetnost die Uebernommenheit, Stolz).
- Vze-tnik (prevzetnik der Stolz).
- Vze-tnež Der sich etwas genommen hat — verächtlich (prevzetnež der Stolz).
- Vze-vstvo Nehmungswesen.
- Vze-tstvo Das Genommensein.
- c. Iz korenine pis (v besedi pisati):
- Pis Schrift in zusammengesetzten Wörtern (spis, dopis, nadpis).
- Pis-ek (spisek Schriften oder Zettel).
- Pis-aj Schriftzug.
- Pis-je Schrift — in zusammengesetzten Wörtern z. B. opisje das Umschreiben, lepomisje Kalligraphie, zemljopisje Geographie.
- ba (fehlt) Anmfg. Diese termination kommt außer den Vokalen nur nach j, d, z, m, n, r — also nicht pisba; ponažba, naročba sondern: pisava, ponaša, naročilo oder naroka (wie oporoka Testament).
- Pis-ilo Das Schreiben (popisilo Beschreibung).
- Pis-nik Schreiber und Schreibinstrument in zusammengesetzten Wörtern z. B. zapisnik Vormerkbuch, dopisnik Correspondent, daljnopisnik Telegraph.
- Pis-nost Die Eigenschaft zu schreiben (lepomisnost Schönschreibung, pravopisnost Rechtschreibung).
- lina fehlt.
- Pis-ljivost Was sich schreiben läßt (nepopisljivost Unbeschreiblichkeit).
- Pis-anje Das Schreiben.
- Pis-ovanje Das Dusterschreiben (popisovanje Beschreibung, Schilderung).
- Pis-alo Schreibung, Schreibinstrument oder Styl? (doch besser besedilo).
- Pis-ovalo (zapisovalo das Aufschreiben oder Protokoll?)
- Pis-atev Schreibung, Schreibart, Styl?
- Pis-ava Schrift?
- Pis-avšina Das Geschriebene oder zu Schreibende u. d. gl.
- Pis-avic-avka Schreiber- inn, Schriftsteller- inn.
- Pis-ovavic dto. z. B. zapisovavic der Aufzeichner.
- Pis-avnik Schreibpult, Protokoll?
- Pis-ovavnik — z. B. zapisovavnik Vormerkbuch.
- Pis-avnica Schreibstube.
- Pis-avstvo Schreibwesen, Schriftstellerthum.
- Pis-atelj (fehlt im Slovenische:).
- Pis-ar-arica Schreiber- inn.
- Pis-arija Schreiberei.
- Pis-arstvo Schreibgeschäft, Schreibamt.
- Pis-arjenje Das Schreiben (gemein).
- Pis-arnik Schreiber (gemein), Scribent.
- Pis-arna (nämlich hiša oder izba) oder pisarnica Kanzlei.
- Pis-arin Schreiber (gemein).
- Pis-arilo Das Schreiben (gemein) 2. Schrift, Pamphlet?
- Pis-arinstvo (zbor pisarnikov) Die Schreiberkörperschaft.
- Pis-arivnik Schreibpult?
- Pis-aričnik Der gern und leicht schreibt, Pamphletist?
- Pis-arčinnost Die Eigenschaft, gern zu schreiben.
- Pis-arun-aruh Schreiber (verächtliche Vergrößerung).
- Pis-ač Schreiber (verächtlich), Scribler.
- Pis-ačenje Das Schreiben (verächtlich).
- Pis-mo 1. Schrift, 2. Brief, 3. Schein ;). B. dolžno pismo Schuldschein).
- Pisem-stvo-menstvo Schriftwesen, Literatur?
- Pism-ina Literatur?
- Pism-ovina dto.
- Pism-ar Schriftgelehrter, Literat.
- Pism-arija Schriftwesen, Literatur?
- Pism-arstvo Schriftgelehrsamkeit, Literatur?
- Pism-arna (izba) oder pisarnica Archiv.
- Pism-arina Das im Archiv Aufbewahrte.
- Pism-arnik Archivar.
- Pism-arništvo (zbor pismarnikov) Körperschaft der Archivare.

skih dokaz ko beli dan očitno, de je slovenski jezik ravno takó omikan, kakor nemški, ali vsaki drugi, kateri se ptujiga imenstva posluži: kakó zamore pisavice v sklepu svojiga sostavka reči: de še le po tem, ko naš jezik omiko doseže, „se nam ne bodo več z usmiljenjem ali clo špotvaje smejali, kadar bomo na vstanovitev jugošlavjanske (bi moglo rečeno biti: slovenske) visoke šole silili! — Mi saj pri razglasu tega vošila, od kteriga je pri nas dolgo in veliko govorno bilo, nismo nobeniga vidili, de bi se nam bil usmiljeno ali clo špotvaje posmehoval; in smo te misli, de bi tudi tedaj, ko bi naš jezik še ne bil dosti omikan, naprava visoke šole na Slovenskim nobena nerodnost ne bila, ker bi jo ravno ta naprava nar močnejši pospeh k omiki jezika in ljudstva podati zamogla. — Tolikanj bolj pak nas more začudenje prevzeti, de se pisavice taciga usmiljeniga posmehovanja boji, ker od strane našiga jezika, ki je svojo slovijsko omiko že davnej spolnil, nobeniga nasprotka več ni; in ker slovenski narod zunaj dvojnih ali trojnih latinskih šol v celim svojim okrajstvu še nobene viši šolske naprave nima. Cela Kranjska dežela (z edino snemo Kočevja) je slovenska, polovica Štajarskiga je slovenska, tretjina Koroškiga je slovenska, dve tretjini Istrijanskiga in več ko polovica Goriškiga so slovenske! — Le v slovenskim jeziku in s slovensko besedo zamore slovenski narod omikan in zbrisan biti; in visoka šola ali vseučilina, v okrajni slovenskih deželá vstanovljena, bi ne le velikimu številu slovenskih mladenčev viši učenstva pomnogim zljajšala, ampak tudi deržavi v slovenskim izurjene vradnike, in narodu učnike in učene rodila, kateri bi bili v vsih odvetkih znanja in vednosti njegove omike in blagor zverševati v stanu. — Ali pa taka mila zvezda, ktera je v Avstrijskim cesarstvu že skoraj vsim narodam zasvetila, tudi nam kterikrat prisveti, — to ostane od blagoselčnosti Avstrijsanske vlade, po kateri nobeniga naroda za zmiraj pozabiti ne more in ktera sedaj po vstavnim vodilu nobeniga drugim zad ne stavi, — z odkritoselčnim in morebiti tudi z nekoliko nadležnim zaupanjem pričakovati. — Tode, če se taki glasovi, kakor jih pisavice iz Čateža naznanuje clo očitno zaslišati dajo, bi se skoraj ne bilo čuditi, če bi viši oberniki in vladniki deržave takšino deželo ali ljudstvo za dosego take dobrote nezmožno ali clo nevredno spoznali. — Zraven moramo pri ti priliki še pristaviti, de, ko bi se to naše upanje kdaj spolnilo, in nam dobrota visoke šole dovoljena bila: smo dalje od takó tesnih misel, kakor jih pisavice razodeva, de bi namreč tedaj hotli vsim ptujim jezikom slovo dati, in vse nauke le v slovenskim jeziku imeti. Kdor prevdari, de je nemški jezik sredstvo in vezalo vsih avstrijskih narodov, in de zraven tega tudi zaklad narodovitniši pismarije ima; bo tako misel gotovo za malo razumno spoznal. Toraj mislimo, de, ko bi se kdaj visoka šola pri nas uterdila, bi bili poglavno le djanski nauki, to je tisti, ki naravnost ravnanje z ljudstvom zadenejo, v Slovenskim; drugi teoretični ali znanški pa, kateri namreč le zasebno znanje učenih v zapopadik imajo, v nemškem; in zadnjič, ker latinski jezik nar bogateji vir vsih učenost in umetnost v sebi zaklepa, in vedno vezalo takó rekoč celiga sveta ostane, nekteri zadevki tudi v latinskem jeziku učiti.

De tedaj na cel zapopadik omenjeniga slovenskimu jeziku in narodu takó sramotljiviga sostavka ob enim odgovorimo; rečemo: de tisti, kateri jezik kakiga naroda, zoper resnico, ali na ravnost ali pod

hlímbo dobrovoljnosti znižuje in v sramoto stavi, rani in prekrúši eno zmed nar pervih pravic naroda, in — ker čast in blagor taistiga iz njegove omike in pravednosti izvira, letá pak se le s pomočjo jezika doseči in povikšati da — se posledno in posledama nad slavo in blagorstvam celiga naroda pregreši. — —

Molčimo od marsikaj družiga nerodniga in neresničniga, kar pisavie v posledji in sklepu svojiga sostavka na dan prinese; in sklenemo z vošilam: de bi taki pisarniki, preden na poklic pisavstva mislijo, poprej svojo roko na serce in čelo položili, in se brez samoljubja po čistosti svojih nagibov in svitlosti svojih zaumenov poprašali: in če od obeh strani dobriča odveta po resnici dočakovati ne morejo, rajši po modrim pregovoru: „Si tacuisses“ etc. do pripravniši dôbe svoje pero, otreseno, na stran v pokoj djali. —r.

Slovenski igri v Ljubljanskim gledišu.

Pretečeno sredo smo vživali po dolгим prenehanju zopet veselje, de smo v Ljubljanskim gledišu v domačim jeziku igrati in prepevati slišali.

Tri okoljšine so storile, de je bilo glediše takó polno ljudi, de se je vse tērlo. Enkrat zató ker je bila igra v čast našige Ljubljanskiga dežel'niga poglavarja po njegovim dohodu s celo rodovino v Ljubljano napravljena, — drugič zató ker dohodki tega igranja so bili poslednjim pogorelcem na Krajnskim in nesrečnim bratom na Štajarskim po poslednji povodnji namenjeni, — in zraven tega tudi zató, ker že predolgo nismo imeli veselja, domačih iger v gledišu viditi.

Kdor misli, de ljubezin do domačiga jezika je le prazna beseda, naj gré v glediše, kader se slovenske igre igrajo in slovenske pesmi pojó — in prepričal se bo, de živí, de živo živí narodski duh tudi v Ljubljani! Tù se najde nar gotovši priča.

Igrane ste bile ta večer dve novi igri, svobodno poslovenjeni in po domačih razmerah obravnani igri, ki ste obé takó dopadle, de nobena druga poprejšnih ni bolj dopadla. Ena se je imenovala: „Kljukec je od smerti vstal“ — druga pa „Vdova in vdovec“. Pa obe ste bile tudi takó izverstno igrane, de si nismo mōgli skorej boljšiga želeti, „Kljukec“ posebno, pa tudi „Godernjač“ sta take burke vganjala, de smeha ni bilo konca ne kraja. — Z „vdovo in vdovcem“ smo storili eno in zlo imenitno stopnjo v slovenski igri naprej. Dosihmal so bile naše igre bolj iz srede prostiga ljudstva vzete — v ti igri pa se je pokazalo, de znamo tudi kaj več igrati, kakor samo proste reči. Gospodični, ki ste igrane, vesela Milika in žalostna vdova; obe ste se obnēsle, de še nikdar nismo takó lepo igrati vidili, — pa tudi „Živko“ in „vdovec“ sta veliko dopadajenje našla in ga tudi zares zaslužila.

Med tema igrama se je pélo. Vse pesmi: Kamilo Mešekova dvopev, Marska čveteropev in J. Fleišmanov kor — so takó dopadle, de so bili pevci glasno klicani.

Pred prvo igro je cela glasba igrala čveteroples „Beseda“, ki je bil na Dunajskim balu pervikrat igran.

Takó smo doživeli spet enkrat vesel večer.

Deželni poglavar, grof Chorinsky, je bil s celo svojo rodovino v gledišu pričijoč, —sm—

Novičar iz Ljubljane.

Svitli nadvojvoda Janez so prišli po svoji obljudi

v pondeljik ponoči iz Tersta v Ljubljano. Včeraj je bil veliki slovesni zbor kmetijske in rokodelske družbe, od kteriga kakor sploh od veseliga prihoda ljubljeniga nadvojvoda kaj več povedati danes nemoremo, zató ker smo celi dan ondi opraviti imeli. Bomo tedaj prihodnjo sredo. — V pondeljik zvečer je napravila družba „kazino“ našimu dežel'nimu poglavarju in njégovi rodovini na čast v krasno okinčani izbáni slovesin plés. — Škof so šli spet na Gorensko birmat.

Novičar iz mnogih krajev.

Po patentu, ki so ga cesar 18. t. m. podpisali, se bojo sodništva v gradjanskih pravdnih zadevah (bürgerliche Rechtssachen) po novih postavah 1. dan prihodnjiga mesca začele. — Pri sodništvih postavljeni slugi, ki so se dozdej po nemško „Gerichtsdienner“ imenovali se bojo prihodnji „Gerichtsvollzieher“ imenovali. — 18. dan t. m. so v cesarski denarni smodivnici na Dunaji spet za 12 milijonov razterganih, večidel malih bankovcev sožgali. — V nadvojvodstvu Avstrijskim se že prav pogostama vravnujejo nove srenje in se volijo srenjske županije. — Čudno vreme je po svetu letas; v nekterih krajih je huda vročina in suša, v drugih se le sliši od hudih ploh in povodinj. Hudo je razsajalo po več krajih 18. dan t. m. toča je veliko poškodovala v mnogih krajih. V Ratečah je bilo kakor na sodni dan. — V nekterih krajih se je nad fižolam, ki je že veselo rastel, nenadama žalostna prikazin zapazila; perje in steblo od zgorej doli sčerni in strohne, kakor se je pretečene leta s krompirjem godilo. — V Istrii, kjer je bila že dve léti zaporedama huda suša, se tudi letas prav žalostno kaže, takó de so začeli miloserčni Teržacanje za uboge Istrijance milodare nabirati. — Kolera nehuje v Pragi. — Poslopje, ki zidajo v Londonu za veliko obertnijsko razstavo bo 2300 čevljev dolgo, čez 400 čevljev široko, 50 pa visoko. — Ban Jelačić je odrinil 22. dan t. m. iz Dunaja in pride 25. v Zagreb. — Rusovskiga cara Miklavža pričakujejo v Londonu, kjer ima zopet s kraljevičem Pruskim vkup priti. — Scer ni nič posebniga noviga v politiskih zadevah.

Žalostno oznanilo.

V pondeljik popoldne, ravno na svojiga godú dan, je umerl mnogo spoštovani in ljubljani gosp. profesor **Janez Kersnik** po dolgi pljučni bolezni v 69 létu svoje starosti. Starček, poln goreče ljubezni do svoje domovine, — oče svojim učencam, kterih tisuč in tisuč po celi krajnski deželi šteje, je preterpel marsiktero grenjko uro v svojim življenju in še hudo poslednjo rano mu je vsékala nemila smert, ki mu je njegovo nadepolno hčer vzéla. Na njegovim grobu joka do smerti žalostna vdova in mnogo otrok! Iskrena pesem pa, ki so mu jo učenci v njegov god darovati želeti, je postala smertna pesem, in ni se spolnilo serčno vošilo poslednje verste, ki pravi:

„Kdor ima serce, de čuti in ljubi domovja pravice,
„Z nami dans réci: Gospod! glej na vpijoči tvoj ljud,

„Lét še veliko ohrani nar drajšiga Sina Slovenji!“ —

Alj drugač je sklenila božja previdnost. Naj mirno počiva, — zapustil je v sercu vsih domorodcov veden spomin!

Današnjimu listu je pridjan 21. dokladni list.